

**Pr. Eugen Drăgoi,
Parohia „Înălțarea Domnului“, Galați**

**EPISCOPUL MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU,
PRIMUL BIOGRAF AL SFÂNTULUI IERARH
MARTIR ANTIM IVIREANUL
ȘI PRIMUL ANALIST
AL „DIDAHIILOR“ ACESTUIA**

***Abstract:** The commemorative events from 2016, dedicated to the 300th anniversary of the martyrdom of Saint Hierarch Anthimos the Ivirite, The Metropolitan of Wallachia (1708-1716) also brought to attention the pioneering work of Bishop Melchizedek Ștefănescu of the Lower Danube (1864-1879) and of Roman (1879-1892) who wrote the first scientific biography of the martyred hierarch in the autumn of 1716. This biography, named by the Bishop Melchizedek, Biographical Notes about the Hungaro-Wallachian Metropolitan Anthimos the Ivirite, was published in the summer of 1886, together with editing the first volume of Didahii (Collection of sermons) of Saint Hierarch Anthimos, under the aegis of the Romanian Academy. Researchers, historians and later publishers praised the biography written by Bishop Melchizedek and used it in their writings.*

Bishop Melchizedek Ștefănescu also wrote his first comprehensive analysis of the text of the Didanii (Collection of sermons) of Saint Anthimos, the homiletic masterpiece of the Romanian medieval culture, that evince the author thereof, as “a developed gifted and well-formed orator... a true and eminent teacher of the Church of Christ”.

***Keywords:** Bishop Melchizedek Ștefănescu, Saint Hierarch Martyr Anthimos the Ivirite, biography, Didahii (Collection of sermons), oratorical talent.*

În cadrul larg al manifestărilor dedicate *Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și Anului comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografiilor bisericești din Patriarhia Română*, voi prezenta contribuțiile primului ierarh al

Eparhiei Dunării de Jos, eruditul Episcop Melchisedec Ștefănescu, la cunoașterea personalității Sfântului Antim Ivireanul, dat fiind faptul că arhiereul, care a păstorit la Ismail și Galați, apoi la Roman, este *primul biograf al strălucitului mitropolit care s-a încununat ca martir al credinței, la începutul veacului al XVIII-lea, și primul analist științific al operei predicatoriale a acestuia*. În ciuda acestei întâietăți – *pe care a semnalat-o pentru prima dată marele specialist în istoria culturii medievale românești dr. Gabriel Ștrempel, într-o publicație de prestigiu a Eparhiei Dunării de Jos, în urmă cu 16 ani*¹ – referințele bibliografice din unele publicații românești, când abordează personalitatea lui Antim Ivireanul, pun în fruntea lor biografiile scrise de Ștefan Dinulescu, Émile Picot sau Nicolae Dobrescu²; doar patru lucrări îi recunosc episcopului Melchisedec întâietatea în privința întocmirii biografiei Sfântului Ierarh martir Antim Ivireanul³.

În anul 1886 se împlinesc 170 de ani de la martirizarea Mitropolitului Ungrovlahiei, Antim Ivireanul, care s-a aflat pe tronul mitropolit al Munteniei vreme de opt ani (1708-1716) înscriindu-și numele, prin remarcabila sa activitate pastorală, cărturărească și tipografică, între marii ctitori de limbă română ai Bisericii Ortodoxe Române. În acest an 1886, din pronia lui Dumnezeu, vor fi publicate trei biogra-

1. Dr. Gabriel Ștrempel, *Episcopul Melchisedec, biograf al lui Antim*, în vol. „La cumpăna dintre milenii”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000, p. 162-168.

2. Pr. prof. Ion Ionescu, *Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul*, în „Sfinți români și apărători ai legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 640-662; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a doua, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 238; Idem, *Sfinți daco-romani și români*, Editura Trinitas, Iași, 2007, p. 276; Pr. prof. dr. Alexandru Moraru, *Dicționarul ierarhilor români și străini, slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Basilica, București, 2015, p. 31-32.

3. Biografia Sfântului Ierarh Antim, scrisă de Episcopul Melchisedec Ștefănescu, este amintită de: Antim Ivireanul, *Opere*. Ediție de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1997, p. 392-396; Fanny Djindjihașvili, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Editura Junimea, Iași, 1982, p. 123; pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (ediția a II-a), vol. 2, București, 1992, p. 159; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, ediția a II-a, București, 2002, p. 46.

fii asupra personalității marelui ierarh de origine georgiană, care s-a identificat întru totul cu aspirațiile și viața păstoriților săi din Valahia, aflată în cea mai mare parte a slujirii sale arhieresti sub oblăduirea domnitorului martir Constantin Brâncoveanu.

Prima dintre biografii, în ordinea cronologică a apariției, a fost opera episcopului Melchisedec Ștefănescu⁴, la acea dată ierarhul titular al Episcopiei Romanului, apărută înainte de 8 iulie 1886. Cea de-a doua biografie vedea lumina tiparului în septembrie 1886, într-un prestigios volum parizian, sub semnătura lui Émile Picot, secretarul personal al regelui Carol I al României⁵. În fine, a treia biografie dedicată mitropolitului martir, ieșită de sub tipar în același an 1886, este semnată de avocatul și profesorul ialomițean Ștefan Dinulescu, *Vieța și activitatea mitropolitului Țării Românești, Antim Ivireanul (1708-1716)*, Cernăuți, 1886, 2 f. +100 p. (care a apărut inițial în foileton în revista „Candela”, începând cu luna iulie 1886)⁶, biografie despre care profesorul și medievistul Aurelian Sacerdoțeanu consideră, pe drept, că este „entuziasată, dar mai puțin clară”⁷.

Tot Sacerdoțeanu scria, în toamna anului 1963, că până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea „se știa atât de puțin despre mitropolitul Antim, încât este explicabil de ce aflarea unui manuscris al *Didahii-lor* lui a fost o revelație pentru episcopul Melchisedec, care a și făcut să fie tipărit. Cu acest prilej, el însuși *i-a alcătuit cea dintâi biografie mai dezvoltată, cu date care sunt și astăzi valabile*”⁸.

4. O simplă și scurtă „notiță” biografică a publicat, cu patru decenii înainte, Alexandru Gheorghe Lesvioldax, în lucrarea sa, *Istoria bisericească pe scurt*, apărută la București în 1845 (despre Antim Ivireanul la p. 402 și 433).

5. Émile Picot, *Notice biographique et bibliographique sus l'imprimeur Anthime d'Ivir, Métropolitain de Valachie*, în „Nouveaux Mélanges Orientaux”, Paris, septembrie 1886, p. 560.

6. A se vedea: *Candela*, an. V, 1886, nr. 7, p. 401-410; nr. 8, p. 478-492; nr. 9, p. 544-556; nr. 10, p. 608-620; nr. 11, p. 673-691; nr. 12, p. 725-757.

7. Prof. Aurel Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul – arhivist, bibliotecar și topograf*, în „G.B.”, an. XXII, 1963, nr. 9-10, p. 862 (republicare în vol. „Sfântul Ierarh Antim Ivireanul ctitor de limbă și cultură românească”, II, Editura Basilica, București, 2016, p. 167).

8. Prof. Aurel Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul – arhivist, bibliotecar și topograf*, în *rev. cit.*, p. 864 (subl. ns.).

Vom răspunde acum la întrebarea: Care au fost împrejurările alcătuirii de către învățatul episcop Melchisedec a *Notițelor biografice* asupra vieții și activității Mitropolitului Țării Românești, Antim Ivireanul? La acestea ne vom referi în continuare.

În vara anului 1886 a văzut lumina tiparului prima ediție a predicilor alcătuite de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești, după 170 de ani de la moartea sa martirică. Volumul, intitulat *Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, Mitropolitul Ungrovlahiei, 1709-1716, publicate după manuscrisul de la 1781*, apărerea în Tipografia Cărților Bisericești din București⁹, sub îngrijirea profesorului Ioan Bianu, bibliotecar al Academiei Române, cheltuiala pentru tipărire fiind suportată de Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice.

Lucrarea respectivă includea o prefață semnată de Ioan Bianu (p. III-IV) și, înainte de textul propriu-zis al *Didahiilor*, o biografie a mitropolitului cărturar, alcătuită de episcopul Melchisedec Ștefănescu al Episcopiei Romanului (p. V-XXI)¹⁰.

Se cunoaște că pentru această ediție profesorul Bianu a folosit un manuscris copiat de către arhimandritul Grigorie Deleanu¹¹, de la Mitropolia Bucureștilor, la sfârșitul lunii iulie din anul 1781, după un alt manuscris mai vechi. Acest text-manuscris, care a stat la baza ediției princeps a *Didahiilor*, are o istorie aparte, mai puțin cunoscută.

Bibliotecarul Academiei, I. Bianu, după apariția volumului, s-a gândit să publice și o descriere a manuscrisului; de aceea, îl ruga pe episcopul Romanului să-i comunice „când și unde ați descoperit ma-

9. (XXX + 1 f. + 218 p.) *Bibliografia românească modernă, 1831-1918*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 120, nr. 2502.

10. Pr. prof. Alexandru Ioan Ciurea, *Antim Ivireanul – predicator și orator*, în vol. „Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, ctitor de limbă și cultură românească”, I, Editura Basilica, București, 2016, p. 188 (reprodus din rev. „B.O.R.”, anul LXXIV, 1956, nr. 8-9, p. 779-780).

11. Astăzi manuscrisul românesc nr. 524 aflat în Biblioteca Academiei Române. A. Sacerdoțeanu (*Cancelaria Mitropoliei Țării Românești și slujitorii ei până la 1830*, în „G.B.”, an. XVIII, 1959, nr. 7-12, p. 582) pomenește între slujitorii Cancelariei mitropolitane din București, la anul 1793, pe „Grigorie, arhimandrit al Mitropoliei”, care credem că este aceeași persoană cu copistul manuscrisului de la 1781 al *Didahiilor*, publicat la inițiativa episcopului Melchisedec Ștefănescu. Dr. Gabriel Ștrempel (*Episcopul Melchisedec, biograf al lui Antim*, p. 163) considera că Grigorie era arhimandrit la Mănăstirea Dealu!

*nuscrisul, și al cui a fost?*¹². Răspunzând imediat acestei solicitări, episcopul Melchisedec mărturisește că a luat cunoștință de existența manuscrisului respectiv pe când era episcop al Episcopiei Dunării de Jos, într-o împrejurare prilejuită de vremea nefavorabilă din iarna anului 1871. Reproducem din scrisoarea învățatului ierarh trimisă lui Bianu și publicată de Constantin Diculescu în anul 1909:

„Domnule Bianu,

Didahiile lui Antim eu le am de la răposatul episcop de Buzău Dionisie (Romano, n. ns.) și iată cum. În anul 1871 am purces de la București ca să mă întorc acasă la Ismail, de sărbătorile Crăciunului. După ce am trecut o stație de la Buzău, o furtună mare cu zăpadă ce se începuse de dimineață a nămolit (sic) drumul, încât trenul a stat locul; am petrecut noaptea în câmp. Drumul de la Brăila la Galați a fost astupat mult timp. Eu am fost silit a treia zi să mă reîntorc la Buzău, unde am petrecut sărbătorile Crăciunului împreună cu colegul meu, episcopul Dionisie. El poseda o bibliotecă însemnată, cu felurite cărți în felurite limbi, tipărite și manuscrise, între care și o mulțime de cărți românești vechi, tipărite și manuscrise. Manuscrise românești erau vreo 40 (la moartea episcopului Dionisie, în anul 1873, inventarul bibliotecii sale înscrisa 400 de manuscrise românești, n. ns.). Tot timpul sărbătorilor, până la 8 ianuarie, eu l-am petrecut ocupându-mă cu cărțile cele vechi românești și, mai ales, cu manuscrisele, de pe care mi-am luat multe notițe ce le păstrez spre a le publica cândva.

*Între acele manuscrise am găsit și Didahiile lui Antim. Descoperirea aceasta m-a frapat foarte și am rugat pe răposatul Dionisie să mi-l dea ca să-l studiez mai de aproape și să fac a se publica. Cererea mea a fost primită amical de răposatul și așa ea a devenit proprietatea mea. Restul îl știi dumneata... Dumneata încă să-mi trimiți și mie din Didahii când se vor isprăvi de tipărit, căci mă interesez să văd cum s-au tipărit*¹³.

12. Const. C. Diculescu, *Din corespondențele Episcopului Melchisedec*, București, 1909, p. 77, nr. LI.

13. Ibidem, p. 78-79, nr. LII. Un fragment din această scrisoare s-a publicat și în vol. Pr. Gabriel Cocora, *Dionisie Romano, episcopul Buzăului*, Editura Episcopiei Buzăului și Vrancei, Buzău, 2006, p. 499-500, nr. 160. Vezi și pr. Eugen Drăgoi, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu și Didahiile Sfântului Antim Ivireanul*, în „Ziarul Lumina”, anul XII, nr. 137, 14 iunie 2016, p. 5 (preluat și în „Călăuză ortodoxă”, anul XXVI, nr. 332-333, iulie-august 2016, p. 60).

Manuscrisul respectiv a fost prezentat membrilor Academiei Române abia în ședința din 18/30 martie 1886, a secțiunii literare, Episcopul Melchisedec pledând pentru publicarea lui. Nu cunoaștem motivele care l-au determinat pe posesorul acestuia să întârzie 15 ani hotărârea de a da publicității această importantă operă predicatorială. La propunerea lui V. A. Urechiă, manuscrisul *Didahiilor* este îndreptat către comisiile secțiunilor literară și istorică, membrii acestora urmând a se pronunța asupra oportunității publicării¹⁴. O hotărâre similară vor lua și membrii secțiunii istorice, la 22 martie 1886, în urma audierii raportului prezentat de Alexandru Odobescu¹⁵. Două zile mai târziu (24 martie) aflăm că cei doi membri ai comisiei delegați de secțiunea literară (B. P. Hasdeu și Gh. Sion) împreună cu delegații secțiunii istorice (V. A. Urechiă și Episcopul Melchisedec) au decis tipărirea *Didahiilor*. În cadrul aceleiași ședințe, Hasdeu mai întreba cine să fie însărcinat cu tipărirea, iar V. A. Urechiă cerea și avizul comisiei financiare a Academiei¹⁶.

În ședința din 27 martie, V. A. Urechiă își exprimă părerea că „*Episcopul Melchisedec ar face bine să întocmească niște notițe biografice despre Antim Ivireanul. P. S. S. Episcopul Melchisedec declară că este decis a face pe seama Academiei o biografie mai pe larg a distinsului mitropolit, satisfăcând astfel dorința lui V. A. Urechiă*”¹⁷.

Așadar, „nașul” acestei biografii a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, alcătuită de Episcopul Melchisedec Ștefănescu, este V. A. Urechiă, prieten apropiat al marelui ierarh cărturar și coleg de Academie cu acesta. Susținerea financiară a imprimării *Didahiilor* și-a asumat-o Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Dimitrie Sturza, deținătorul portofoliului acestui minister fiind cel care l-a desemnat pe bibliotecarul Ioan Bianu al Academiei Române să se ocupe de editarea și tipărirea operei omiletice a Mitropolitului Martir Antim Ivireanul¹⁸.

14. *Analele Academiei Române*, seria II, tomul VIII, 1885-1886, Secțiunea I. Partea administrativă și dezbaterile, București, 1886, p. 80.

15. *Ibidem*, p. 171.

16. *Ibidem*, p. 114-115.

17. *Ibidem*, p. 172.

18. „*Predicile sau Didahiile Mitropolitului Antim Ivireanul erau cu totul necunoscute până acuma. P. S. S. Episcopul Melchisedec a găsit manuscrisul după care ele se*

Data fiind perioada timidă a cercetării documentelor și precari-tatea înregistrării sistematice a acestora în inventare de arhive și bi-blioteci, specifică celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, este firesc să găsim în biografia alcătuită de episcopul Melchisedec și unele aproximări și inadvertențe cronologice, pe care istoriografia de după anul 1900 le va corecta. Dincolo de acestea, medievistul Aurelian Sacerdoțeanu afirma că episcopul Melchisedec „i-a alcătuit (lui Antim Ivireanul, n. ns.) cea dintâi biografie mai dezvoltată, cu date care sunt și astăzi valabile”¹⁹. Același autor²⁰ mai notează: „Contribuțiile aduse de la Melchisedec până astăzi (anul 1963, n. ns.) au putut face posibilă o biografie mai completă²¹ și chiar o viață literaturizată”²². Și Gabriel Ștrempel²³ sublinia, în anul 1962: „Meritul de a fi schițat pentru prima dată biografia mitropolitului Antim îi revine Episcopului Melchisedec al Romanului. Aceasta precede ediția Predicilor întocmită de I. Bianu în 1886, iar știrile despre mitropolit au rămas valabile, în cea mai mare parte, până astăzi, și au fost folosite de toți biografii lui Antim”, aprecieri reluate aproape similar patru ani mai târziu: „Cel care a atras,

---

publică aici, la anul 1871, în biblioteca răposatului episcop de Buzău, Dionisie, care adunase o frumoasă colecțiune de cărți vechi românești și vreo 40 de manuscrise. P. S. S. Episcopul Melchisedec a prezentat Academiei, în ședința de la 18 martie 1886, volumul manuscris, propunând ca să se ia dispozițiunile necesare spre a se tipări. Academia a primit cu bucurie această comunicare, iar dl ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, D. Sturdza, a binevoit a lua în socoteala ministerului său cheltuielile necesare la facerea edițiunii și a binevoit a însărcina pe subscrisul cu îngrijirea acestei lucrări”. I. Bianu, *Prefață*, la volumul „Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709-1716, publicate după manuscrisul de la 1781”, *Tipografia Cărților Bisericești*, București, 1886, p. III (prefață reprodușă și în Petre V. Haneș, *Antim Ivireanul. Predici*, Editura Minerva, București, 1915, p. XXXI). Vezi și Ștefan Dinulescu, *Vieța și activitatea mitropolitului Țării Românești, Antim Ivireanul (1708-1716)*, Cernăuți, 1886, p. 11.

19. Prof. Aurel Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul – arhivist, bibliotecar și topograf*, în *vol. cit.*, p. 167.

20. *Ibidem*, p. 168.

21. *Trimitere la Antim Ivireanul. Predici*, București, 1962 (ed. de G. Ștrempel).

22. Trimitere la R. Albala, *Antim Ivireanul și vremea lui*, Editura Tineretului, București, 1963.

23. Gabriel Ștrempel, în *Antim Ivireanul, Predici*, Editura Academiei R. P. R., București, 1962, p. 8, n. 3.

pentru prima dată, atenția asupra figurii lui Antim Ivireanul a fost episcopul Romanului, Melchisedec, fost membru al Academiei Române. Știrile sale asupra mitropolitului sunt date în prefața ediției prime a *Predicilor*, întocmită de Ioan Bianu la 1886, după ce, în prealabil, susținuse în ședințele Academiei necesitatea publicării operei lui Antim și făcuse elogiul meritelor sale. Studiul său rămâne valabil și astăzi, în părțile lui esențiale²⁴. La rândul său, Fanny Djindjihașvili remarcă înțâietatea episcopului Romanului în istoriografia românească, referitoare la creionarea biografiei lui Antim Ivireanu, scriind: „Episcopul Melchisedec al Romanului, fost membru al Academiei, a atras prima dată atenția asupra lui (Antim, n. ns.). El amintea că Antim era georgian, că s-a născut în Caucaz, și anume în Iberia sau Iveria (denumirea grecească), de aceea el însuși iscălea Ivireanul. Melchisedec amintea că Antim cunoștea mai multe limbi, în primul rând limba lui maternă – georgiana²⁵”.

În excursul biografic al Sfântului Antim, Episcopul Melchisedec face dovada excepționalelor sale calități de cunoscător al istoriei românilor, dar și a capacității de a înțelege și analiza evenimentele și contextul politic al viețuirii mitropolitului martir. Totodată privește cu admirație și descrie cu deosebit respect etapele vieții ierarhului-tipograf, biografia întocmită de episcopul Romanului fiind, din punct de vedere științific, riguroasă, decentă și corectă.

Ceilalți biografi care s-au succedat s-au inspirat din compoziția lui Melchisedec Ștefănescu și i-au folosit textul în monografiile lor, unii citându-l, alții omițând această onestă și deontologică îndatorire. Vom încerca o fugitivă trecere în revistă a receptării de către contemporani și urmași a biografiei alcătuite de ierarhul academician.

Astfel, Ștefan Dinulescu, în volumul său publicat la finele anului 1886, citează de mai multe ori pasaje întregi din lucrarea Episcopului Melchisedec, ori face referiri la biografia publicată de ierarhul amintit²⁶.

24. Gabriel Ștrempel, *Antim Ivireanul*, în „Analele Academiei R. S. România”, anul 100 (1966), seria IV, vol. XVI, București, 1967, p. 677.

25. Fanny Djindjihașvili, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Editura Junimea, Iași, 1982, p. 19.

26. Ștefan Dinulescu, *op. cit.*, p. 10, 11, 12, 15, 18, 21, 35, 41, 81.

Profesorul Constantin Erbiceanu, în ediția *Didahiilor* pe care acesta o încredințează tiparului în anul 1888, menționează în *Prefața* volumului importanța descoperirii în anul 1871, de către Episcopul Melchisedec Ștefănescu al Dunării de Jos, a manuscrisului predicilor rostite de Mitropolitul Antim Ivireanul și informează cititorii despre demersurile pentru tipărirea acelei ediții sub îngrijirea lui Ioan Bianu. Tot din prefața amintită mai aflăm că Episcopul Melchisedec l-a încurajat pe C. Erbiceanu să publice manuscrisul *Didahiilor*, descoperit de acesta la Mănăstirea Căldărușani, ierarhul propunând Ministrului Sturdza să susțină pe cheltuiala ministerului său și imprimarea acestui manuscris.

Erbiceanu va prelua integral, în ediția *Didahiilor* pe care acesta a tipărit-o în anul 1888 *Notițele biografice* referitoare la Mitropolitul Martir Antim Ivireanul, alcătuite de Episcopul Melchisedec (p. XVIII-XXXV), după volumul *Didahiilor*, publicat cu doi ani în urmă²⁷.

Academicianul Ioan Kalinderu, la doi ani după trecerea la cele veșnice a Episcopului Melchisedec Ștefănescu, referindu-se la *Notițele biografice* pe care ierarhul academician le-a dedicat Mitropolitului Martir Antim Ivireanul, scria că „*Prea Sfințitul Melchisedec, acest meritos biograf, l-a ridicat așa de bine în paginile mișcătoare ce i le-a consacrat, așa că se poate cu drept cuvânt zice că acel martir al credinței a găsit în episcopul de Roman, prea regretatul nostru coleg, un demn apreciator al virtuților, al meritelor sale și al unei cariere sfârșite în chip așa de creștinesc*”²⁸.

Istoricii secolului al XX-lea, care s-au ocupat de viața și activitatea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul s-au raportat pozitiv la biografia întocmită de Episcopul Melchisedec. Astfel, profesorul secundar Petre V. Haneș reproduce, în ediția *Didahiilor* pe care acesta o publică în anul 1915 cu o prefață și indice de cuvinte, biografia lui Antim Ivireanul, alcătuită de episcopul Melchisedec (p. XXXVI-XLV), pe care o

27. Pr. prof. Alexandru Ioan Ciurea, *Antim Ivireanul – predicator și orator*, în *vol. cit.*, p. 190. A se vedea și *Bibliografia românească modernă, 1831-1918*, vol. I, p. 120, nr. 2499.

28. Ioan Kalinderu, *Episcopul Melchisedec. Discurs de recepțiune rostit în ședința solemnă a Academiei Române, sub președinț(i)a M. S. Regelui, la 25 martie 1894*, București, 1894, p. 23.

împarte în subtitlurile: *Antim călugăr* (p. XXXVI-XXXVII); *Antim egumen* (p. XXXVII); *Antim episcop* (p. XXXVII-XXXVIII); *Antim mitropolit* (p. XXXVIII-XL); *Calomnierea Mitropolitului Antim* (p. XL); *Mitropolitul Antim sub Ștefan Cantacuzino* (p. XL-XLI); *Moartea mitropolitului* (p. XLI-XLV).

Preotul profesor *Niculae Șerbănescu*, în studiul său²⁹ dedicat împlinirii a „240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul” citează din biografia publicată de Episcopul Melchisedec mai multe informații, pe care le creditează, fără rezerve³⁰.

Fragmente ale aceleiași biografii semnate de Episcopul Melchisedec s-au publicat și de Gabriel Ștrempel în vol. *Antim Ivireanul, Opere*, Editura Minerva, București, 1997, p. 392-396. De altfel, dl G. Ștrempel, spunea în mai 1992, în cadrul simpozionului consacrat comemorării la Galați a Episcopului Melchisedec Ștefănescu: „*Vom spune de la început că studiul lui Melchisedec surprinde și astăzi, la peste o sută de ani, prin bogăția datelor, prin vasta informare istorică, prin capacitatea de sinteză, prin stilul limpede și nu lipsit de o oarecare poezie... Nimic nu lipsește din ceea ce este esențial, în studiul lui Melchisedec. Aceasta îi obligă pe toți cei care se ocupă de Antim, iată după mai bine de o sută de ani, să înceapă de la dificila deștelenire pe care ne-a lăsat-o cel dintâi episcop al Dunării de Jos*”³¹.

Vrednicul de pomenire, Mitropolitul cărturar Antonie al Ardealului scria în urmă cu aproape trei decenii despre Antim Ivireanul: „*Ce destin a putut avea! Ajuns sclav la Constantinopol, vândut sau furat din Iviria lui natală de pirați sau de trimiși turcești, cum se mai întâmpla încă în acel sfârșit de secol al șaptesprezecelea, e recuperat de acolo de Constantin Brâncoveanu, care surprinsese în el o scânteie de om de geniu, de meșter în toate. În Constantinopol ajunsese gravor vestit. L-a*

29. Pr. Niculae Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, în „B.O.R.”, an. LXXIV, nr. 8-9, 1956, p. 690-766. Republicare în vol. „Sfântul Ierarh Antim Ivireanul ctitor de limbă și cultură românească”, II, Editura Basilica, București, 2016, p. 37-142 și în vol. „Biserică, misiune, slujire”, 16, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2016, p. 43-170.

30. A se vedea p.: 693, 695, 698.

31. Dr. Gabriel Ștrempel, *Episcopul Melchisedec, biograf al lui Antim*, p. 163, 166.

adus în Țara Românească pe la 1690. După opt ani devenise egumen la Snagov, unde rămâne până în 1705. Ars de focul creației, mereu gata să facă ceva, face acolo o tipografie... Și n-avea altă ambiție decât să i se zică «Antim tipograful», cum stă scris pe un manuscris aflător cândva la Agapia. Ne spune despre asta marele Melchisedec al Romanului. Tot el ne spune că în 25 de ani cât a stat în Țara Românească, Antim învățase la perfecție limba română. Predică în limba română. România a fost patria lui adevărată. Și ce limbă română a vorbit! A intrat printre clasici. A făcut gloria culturală a epocii Brâncoveanu»³².

Regretatul profesor Mihai Rădulescu de la Facultatea de Teologie din București, în volumul de autor dedicat mitropolitului Antim Ivireanul³³, sublinia: „Prea Sfințitul Melchisedec l-a definit pe Antim Ivireanul drept cel mai de seamă cărturar al epocii sale, în țările române. Judecata lui va străbate veacurile, neînfirmată; dimpotrivă, ea se impune ca o axiomă a istoriei culturii românești”.

La fel de importante ca biografia Sfântului Antim Ivireanul scrisă de Episcopul Melchisedec Ștefănescu sunt și considerațiile fostului ierarh al Dunării de Jos despre opera omiletică a mitropolitului martir, prin care sunt scoase în evidență meritele oratorice ale Sfântului Antim și calitatea predicilor sale, pline de învățături și îndemnuri. Și în acest caz, prin întinderea studiului și prin profunzimea analizei, Episcopul Melchisedec se înscrie între pionierii criticii omiletice a *Didahiilor* Mitropolitului Munteniei. „Melchisedec schițează cea dintâi analiză a stilului și limbii lui Antim, precum și cel dintâi studiu asupra conținutului social și de îndrumare duhovnicească a *Didahiilor*”, afirma cu peste două decenii în urmă dl dr. Gabriel Ștrempel³⁴. Episcopul de la Roman scria acum aproape 130 de ani (1889): „*Didahiile sau predicile lui Antim ne arată în autorul lor un orator dezvoltat, talentat și bine format. În ele întâmpinăm abundența oratorică a graiului, figuri oratorice artistice, descrieri poetice, sentimentalism înfocat de iubirea către Dumnezeu și aproapele, bărbăție neclătită întru apărarea adevărului și a*

32. Antonie Plămădeală, *Calendar de inimă românească*, Sibiu, 1988, p. 203

33. Mihai Rădulescu, *Antim Ivireanul învățător, scriitor, personaj* (cu un Cuvânt înainte de Ț Irineu Slătineanu), Editura Ramida, București, 1997, p. 71.

34. Episcopul Melchisedec, *biograf al lui Antim*, p. 167.

dreptății, religiozitate sinceră, conștiincioasă și nefățarnică. Toate aceste calități mari, nedezlipite de un adevărat propovăduitor al Evangheliei, arată în Antim un adevărat și eminent dascăl al Bisericii lui Hristos și fac o distinsă onoare Bisericii Române care l-a avut conducător al ei... Didahiile lui Antim vor servi de model pentru tinerii noștri predicatori, îndemnându-i, pe de o parte, a studia cu osârdie Sfânta Scriptură, ca pe întâiul izvor nesecat al științei și zelului pastoral al predicării, și apoi pe dascălii și oratorii cei mari ai Bisericii Ortodoxe, între care va fi de acum și Antim Ivireanul, cel puțin pentru predicatorii români; iar pe de altă parte, Antim le va servi de model de limbă românească, în care trebuie să vorbească predicatorul român către creștinii români“.

Încheiem această scurtă referire la opera omiletică a Sfântului Antim, tot cu cuvintele Episcopului Melchisedec: „Dumnezeu a binevoit ca luminătorul Bisericii Române, nemuritorul Antim, și după moartea sa să nu rămână totdeauna sub obroc, ci să se pună în sfeșnic, ca să lumineze pentru totdeauna, și să aprindă din lumina sa și alte lumini multe în Biserica patriei noastre“.